

İLKÖĞRETİM İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI, ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTABI VE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE DAYALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Ayfer ŞAHİN*

Özet

Bu araştırmada ilköğretim ikinci ve üçüncü sınıf öğretmen ve öğrencilerine, 2007–2008 öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak dağıtılan Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı; Haziran 2007 tarihli, “Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge” de belirlenmiş olan ders kitaplarında bulunması gereken kriterlere göre geliştirilen ölçek ile öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde SPSS paket programından yararlanılmış, yüzde (%) ve frekans (f) teknikleri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonunda, öğretmenlerin genel olarak ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı hakkında “evet” ve “kısmen” düzeyinde olumlu görüşlere sahip oldukları ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Öğrenci ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı

Giriş

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği’nde ders kitabını; “her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eser” olarak tanımlamaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 1995). Oğuzkan (1974) ise; “ders kitabı, belli bir dersin (matematik, Türkçe, Fizik vb.) öğretimi için, belli bir düzeydeki (ilköğretim 1, lise 1 gibi) öğrencilere yönelik olarak yazılan, içeriği yetişeklere (öğretim programlarına) uygun, incelemesi yapılmış ve onaylanmış temel kaynaktır” demektedir.

Eğitim uzmanları, ders kitaplarını bilgilerin öğrencilere iletilmesinde en iyi kaynak ve birincil materyal olarak görmektedirler (Gökkaya, 2003, 11). Sınıf içinde kullanılması önerilen çeşitli geleneksel ve modern araç-gereçler olmakla birlikte yapılan araştırmalar günümüzde de kitabın sınıf içindeki yerinin çok önemli olduğunu, öğretmenlerin birçok etkinliği kitapla başlatıp kitapla sürdürdüğünü göstermektedir (Ceyhan ve Yiğit, 2004, 18). İyi hazırlanmış bir ders kitabı, hem öğretmenlere hem de

* Yrd. Doç. Dr.; Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Kırşehir

öğrencilere büyük yarar sağlar, eğitim ve öğrenme etkinliklerinde öğretmen ve öğrencilere kılavuzluk eder.

Hazırlanışlarında ve düzenlenmelerindeki sürekli denetimlilik özelliği, olgunlaşma ve geliştirilme yolunda geçirdikleri süreçlerin çok sayıda olması, titiz ve zenginli çalışma gerektirici nitelikleri yönünden emek ve işlevsel değeri yüksek, kalıcı birer ürün olma özelliğini taşırlar (Güçlü vd., 2001; Topses, 2001). Öte yandan ders kitaplarının diğer eğitim araç-gereçlerine göre daha ekonomik olmaları, öğrenmeyi bireyselleştirmeleri, öğretimi yapılaşmalarını, diğer pek çok öğretim aracıyla birlikte ve aynı anda kullanılabilmeleri, pek çok bilgiyi belli bir düzen içerisinde sunmaları vb. avantajları da eğitim öğretim etkinliklerinde yoğun olarak tercih edilmesini sağlamaktadır.

Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere bakıldığında, ders kitaplarının her zaman önemli bir eğitim aracı olduğu görülmektedir. Örneğin, Japonlardan bazıları, ders kitaplarını bir toprak parçası kadar değerli bulmuşlardır. Önceleri Japon öğretmenler, okulda derste iken deprem olduğunda, kurtarılması gereken öncelikler arasında kitapları da belirtmişlerdir (Demirel ve Kiroğlu, 2005, 3).

Diğer taraftan Türkiye’de de ders kitapları, en temel bilgi kaynağıdır (Kaya, 2002, 92-93; Tertemiz vd., 2004,1). Öğrenciler evde ve okulda derse hazırlık yapıyorlarken en çok ders kitabından yararlanmaktadır. Nitekim Tor’un (2004) Türkiye’de yaptığı bir çalışmaya göre, ilköğretim 6,7,8. sınıf öğrencilerinin ödevlerini yaparken yararlandıkları kaynaklar arasında ilk sırayı ders kitapları almaktadır. Bunu sırasıyla ansiklopediler, yardımcı ders kitapları, bilgisayar ve eğitim CD’leri takip etmektedir. Özbay da (2003, 37) araştırmasında, Türkçe öğretmenlerinin derslerini büyük oranda (% 94,4) ders kitabına bağlı kalarak işlediklerini ortaya koymuştur.

Öğretmeni ve ailesi dışında öğrencinin gerektiğinde her an başvurabileceği en yakın kaynağı, ona rehberlik edecek ders kitabıdır (Şahin, 1998). Teknolojik gelişmelere rağmen ders kitapları, ana dili öğretiminde de öğretim materyali olarak çok önemli bir yere sahiptir. Türkçe derslerinde özellikle öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmak için önemli bir işlevleri vardır. Bu işlev, kitaplarda yer alan metinlerden kaynaklanmaktadır. Çünkü Türkçe derslerinde bütün dil becerileri (okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dil bilgisi), bu metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çeçen ve Çiftçi, 2007, 39).

Ülkemizde ders kitapları konusu geçmişten günümüze sürekli olarak güncelliğini korumuştur. Ders kitapları nasıl olmalıdır? Öğretimde yeri ve önemi nedir? Nasıl seçilmelidir? gibi sorular Millî Eğitim Şûralarında, parti ve hükümet programlarında, kalkınma planlarında ele alınmış ve bu konuda çeşitli yönetmelikler çıkarılmıştır (Kılıç, 2005, 38).

Ders kitaplarının yarışma esasına göre hazırlanması, tek tip kitap uygulaması, çok kitap uygulamasının avantaj ve dezavantajları, ilköğretim ders kitaplarının devlet tarafından karşılanması gibi konular çeşitli zaman dilimleri içerisinde ve farklı platformlarda gündeme gelmiş ve tartışılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının almış olduğu kararlar, 2003-2004 eğitim-öğretim yılında ders kitapları Millî Eğitim tarihinde ilk defa ilköğretim öğrencilerine ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Bu uygulama günümüzde, lise öğrencilerini de kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmıştır.

Ülkemizde ders kitaplarının hazırlanması ile ilgili yönergenin Millî Eğitim Bakanlığınca son yıllarda sıs sık değıştirildiği ya da geliştirildiği görölmektedir. 29.05.1995 tarih ve 22297 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği”nin adı 17.03.2004 tarih ve 2504 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan yönetmelikle “Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği” olarak değıştirilmiştir. Daha sonra Ekim 2006 tarihinde 2589 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayınlanarak yürürlüğe giren “Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge” ise, Haziran 2007 tarihinde 2597 Sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan ve bu çalışmada da kitapların değđerlendirilmesiyle ilgili kriterlerin belirlenmesinde yararlanan, “Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge”nin yayınlanmasıyla birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.

Yakın zamana kadar ders kitapları tek düzelik gösterirken, günümüzde dünyadaki çeşitliliği yansıtmaya özen göstermeye başlamışlardır. Son zamanlara kadar çocuk oyunlarına hemen hiç yer verilmezken bugünkü ders kitaplarında canlandırılmaya, yaşayarak ve yaparak öğrenmeye daha fazla önem verilir olmuştur (Baştürk, 2005, 31).

İlgili Araştırmalar

Eğitim ortamlarının en önemli kaynaklarından biri olarak kabul edilmesine rağmen şimdiye kadar özellikle Türkçe dersi kitaplarının içerik; metin, dil, kelime kadrosunun nitelik ve nicelik gibi özellikleri üzerine yapılan akademik çalışmalar ülkemizde daha yeni başlamıştır (Karatay, 2007, 50). Ülkemizde son yıllarda ders kitaplarının çeşitli boyutlarına dair yapılan araştırmalardan bir bölümü aşağıda kısa özetler halinde sunulmuştur:

Akkaya ve Susar Kırmızı (2007), “Yeni Program Doğrultusunda Hazırlanan İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmalarında, 2005–2006 eğitim öğretim yılında İzmir’in Buca ilçesinde 31 ilköğretim okulunda görev yapan 156 adet 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine anket uygulamışlardır. Bu anketten elde ettikleri verilere göre; Türkçe Dersi Öğretim Programı’na yönelik yeterli bilgiye sahip olan öğretmenlerin sahip olmadığını söyleyen öğretmenlere oranla ders kitapları ile ilgili düşüncelerinin daha olumlu olduğu ortaya konulmuştur. Öğretmenler programa yönelik yeterli bilgiye sahip olduklarında hazırlanan kitabı daha iyi anlamakta, kitapta yer alan yöntem ve teknikleri daha iyi uygulamakta ve doğal olarak da kitaplara olumlu bir gözle bakmaktadır. Programla ilgili olarak yeterli bilgiye sahip olmayan öğretmenler, gerek kitapları anlamada, gerekse uygulamada karşılaştıkları sorunlardan dolayı olumsuz görüşler belirtmektedirler.

Zorbaz (2007), “Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Kelime–Cümle Uzunlukları Ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı çalışmasında, ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime ve cümle uzunluklarının sınıflara göre değışimini ve metinlerin okunabilirlik düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, ders kitaplarına alınan masalların kelime ve cümle uzunluklarının, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre düzenli bir artış göstermediği, cümle uzunluğu ve okunabilirlik açısından altıncı sınıfa geçişte metinlerde bir değışiklik olduğu, bunun dışında sınıflara göre belirli bir değışimin olmadığı saptanmıştır.

◆ Ayfer Şahin

Çeçen ve Çiftçi (2007), İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarından üçünde yer alan metinleri tür ve tema açısından karşılaştırmışlar ve karşılaştırılan kitapların, metin türleri bakımından farklılıklar içerdiğini ortaya koymuşlardır. Çeşitli yayınevlerinin kitaplarını okumakla muhatap bırakılan öğrencilerin metin türleri bakımından aynı türlerle ve bütün türlerle tanıştırmaları bakımından sınıflar düzeyinde okutulacak türlerin yetkililer tarafından, önceden belirlenmesinin gerekli olduğu yönünde görüşlerini ortaya koymuşlardır.

Bedir ve Demir (2006) Türkçe Ders Kitaplarını içerik, dil ve anlatım, değerlendirme ölçütleri açısından değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, yeni İlköğretim Okulu Türkçe Programı doğrultusunda hazırlanan ilköğretim 4. ve 5. sınıf Türkçe ders kitaplarına yönelik olarak öğretmenlerin olumlu görüşler taşıdıkları belirlenmiştir. Özellikle dil ve anlatıma yönelik olarak öğretmenler olumlu düşünceler belirtirken, değerlendirme açısından daha az yeterli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Kolaç (2003) ise çalışmasında, ilköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarını öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirmiştir. Çalışmada Eskişehir Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı olarak görev yapan öğretmenlere, dördüncü sınıf Türkçe ders kitapları ile ilgili olarak; “fiziksel görünüm, içerik (metinler, dil ve anlatım ve dil bilgisi) ve alıştırma ve değerlendirme” ile ilgili sorulardan oluşan anket uygulanmıştır.

Ünsal ve Güneş (2002) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretimin 4. sınıfında okutulmak üzere, Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanmış ve 1993–1999 yılları arasında temel ders kitabı olarak okutulması uygun görülmüş olan Fen Bilgisi ders kitabındaki Fizik konuları; içerik, eğitsel tasarım, görsel sunum, dil ve anlatım yönlerinden eleştirel bir bakış açısıyla incelenmiş ve kitapların eğitsel tasarım, görsel sunum ve dil, anlatım bakımlarından, birçok hataları ve çelişkileri içerdikleri ortaya konulmuştur.

Sezgin (2000) “İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıfları İçin Yazılan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmasında, Türkçe ders kitaplarından bazılarını şekil, metin sonu soruları, dilbilgisi ve yazım kuralları bakımlarından incelemiştir. Araştırma sonucunda, özellikle çeviri metinlerde dil ve anlatıma dikkat edilmediği, düz yazılara şiiirden daha fazla yer verildiği, metin sonu sorularının öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmekten uzak olduğu saptanmıştır.

Amaç

Çalışmadaki temel amaç, ilköğretim ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine yönelik ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının hazırlanmasında ve basılmasında öğretmen görüşlerine göre düzenlemelere gidilmesini sağlamaktır. Ayrıca, ders kitabı hazırlayacak olan yayınevlerine ve bilhassa da Millî Eğitim Bakanlığı yetkilerine öneriler ortaya koymaktır.

Önem

Ders kitapları, eğitim hizmetlerinin vazgeçilmez araçları olarak insan kaynaklarının niteliğinin geliştirilmesinde; öğretmenler, fizikî imkânlar ve eğitim programları kadar önemli bir yere sahiptir (Ceyhan ve Yiğit, 2004, 26). Bu yönüyle öğrenciler için özel yerleri ve önemleri olan, eğitim öğretim süreçlerinin en temel araçları olarak

kabul edilirler. Bu kadar önemli olan bir ders aracı hazırlanırken, alanın gerçek uzmanları olan ve her türlü eğitim uygulamalarının merkezinde yer alan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda iyileştirmelerin yapılması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Çalışma bu duruma katkı sunacağından önemli görülmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada, ilköğretim okulları ikinci ve üçüncü sınıf öğretmenlerinin, kullanmakta oldukları Türkçe ders kitabına, öğrenci çalışma kitabına ve öğretmen kılavuz kitabına ilişkin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, mevcut durumun ortaya konulması amaçlandığı için betimsel yöntem kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Kırşehir ili ilköğretim okullarıdır. İl merkezinde toplam 29 ilköğretim okulu bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemi olarak, Kırşehir il merkezinde bulunan 29 ilköğretim okulunda 2007–2008 öğretim yılında ikinci sınıfı okutan 66 öğretmen ve üçüncü sınıfı okutan 62 öğretmenden tümüne ulaşılmıştır. Anketler gönüllü öğretmenlerce doldurulduğundan ikinci sınıflardan 51 ve üçüncü sınıflardan da 50 olmak üzere toplam 101 tanesinin geri dönüşü sağlanabilmektedir.

Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi ve Uygulanması

Çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığınca 2007–2008 Öğretim yılında okutulmak üzere öğrencilere ve öğretmenlere ücretsiz olarak dağıtılan Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabına dair öğretmenlerin görüşlerini belirlemek üzere; Bakanlık ve özel kesim tarafından hazırlanan ders kitabı kriterlerini belirlemede halen geçerli yönerge olan, Haziran 2007 tarihinde ve 2597 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan "MEB Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge" de ortaya konulmuş olan;

- a) İçerik,
- b) Dil, anlatım ve üslup,
- c) Öğrenme ve öğretme ve ölçme-değerlendirme
- d) Teknik, tasarım ve düzenleme,

yönlerinden dikkat edilecek kriterlerle birebir örtüşecek şekilde araştırmacı tarafından hazırlanmış olan anket, ilköğretim okullarında ikinci ve üçüncü sınıfları okutan öğretmenlere uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma için geliştirilen anketler uygulanıp toplandıktan sonra, geçerli olan 101 anketteki veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Elde edilen verileri betimlemek için ise yüzde (%) ve frekans (f) teknikleri kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin okuttukları sınıfları gösteren tablo aşağıda sunulmuştur:

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Okuttukları Sınıf Düzeyleri

Sınıflar	f	%
İkinci Sınıf	51	50,5
Üçüncü Sınıf	40	49,5
TOPLAM	101	100

Tablo 1’de yer alan verilere bakıldığında, çalışmaya katılan öğretmenlerden 51’i ikinci sınıfı, 50’si de üçüncü sınıfı okutmaktadırlar.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Sınıflar	f	%
Bayan	75	74,3
Erkek	26	25,7
TOPLAM	101	100

Çalışmaya katılan 101 öğretmenin 75’inin bayan, 26’sının da erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okullar

Sınıflar	f	%
Öğretmen Okulu	-	-
Eğitim Enstitüsü	16	15,8
Eğitim Yüksek Okulu	36	35,6
Eğitim Fakültesi	48	47,5
Yüksek Lisans	-	-
Doktora	-	-
Diğer (Fen-Ed. vd.)	1	1,0
TOPLAM	101	100

Tablo 3’te yer alan bulgulara göre; il merkezi ve merkeze bağlı olarak çalışan öğretmenlerin %15,8’inin eğitim enstitüsü, %35,6’sının eğitim yüksek okulu ve %47,5’inin de eğitim fakültesi çıkışlı oldukları saptanmıştır. Çalışmanın il merkezinde çalışan öğretmenlerle yapılmış olmasına rağmen, fakülte mezunu olan öğretmenlerin sayısının çok olması, eğitim yüksek okulunu bitiren öğretmenlerin çoğunluğunun sonradan bir lisans tamamlama programından (2+2) mezun olmaları şeklinde yorumlanmıştır. Zira öğretmenlerin kıdem yılları ile ilgili tablo-5’teki verilere bakıldığında, öğretmenlerin çoğunluğunun 20 yılın üzerinde kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Sınıf öğretmenliği programlarını 20 yıl önce bitiren öğretmenlerin eğitim yüksek okulu çıkışlı olmaları gerekmektedir. Ülkemizde 1988 yılından itibaren 2 yıllık eğitim yüksek okulları 4 yıllık eğitim fakültelerine dönüştürülmüştür.

Fakülte mezunu öğretmen sayısının çok olmasına rağmen, yüksek lisans ve doktora yapan öğretmenin olmaması da öğretmenlerin kıdemlerinin yüksek olması ile ilgili bir durum olarak yorumlanmıştır.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğretmenleri Unvanlarına Göre Dağılımları

Sınıflar	f	%
Aday Öğretmen	1	1,0
Öğretmen	59	58,4
Uzman Öğretmen	41	40,6
Baş Öğretmen	-	-
TOPLAM	101	100

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %58,4' ü 'öğretmen', %40,6'sı 'uzman öğretmen' unvanlarına sahiptirler. Öğretmenlerin unvanları ile ilgili tabloda aday öğretmen sayısı çok azdır. Çünkü çalışma il merkezinde yapılmıştır ve Millî Eğitim Bakanlığının atama ve yer değiştirme kriterlerine göre 'aday' olan bir öğretmen il merkezindeki sıralı okullara atanamamaktadır. Muhtemelen ilgili öğretmen de mazereti nedeniyle geçici statüde merkezde görev yapmaktadır.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kıdemleri

Sınıflar	f	%
0-5 Yıl	2	2,0
6-10 Yıl	2	2,0
11-15 Yıl	19	18,8
16-20 Yıl	34	33,7
21-25 Yıl	24	23,8
26 Yıl ve Üzeri	20	19,8
TOPLAM	101	100

Çalışma il merkezinde yapıldığı için, çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun kıdeminin 16 yıldan daha fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin %33,7'si 16-20 yıl; %23,8'i 21-25 yıl ve %19,8'i de 26 yıl ve üzeri kıdeme sahiptirler.

İlköğretim ikinci ve üçüncü sınıfları okutan öğretmenlerin, kullandıkları Türkçe ders kitaplarının içeriğine ilişkin görüşleri aşağıda tablo-6'da gösterilmiştir:

Tablo 6. Öğretmenlerin Öğrenci Ders Kitabının İçeriğine İlişkin Görüşleri

Değerlendirme Ölçütleri*		Evvet	Kısmen	Hayır
Dersin öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.	f 65 % 64,4	33	32,7	3 3,0
Dersin kazanımlarının tümünün dolaylı veya dolaysız olarak işe koşulup koşulmadığına dikkat edilmiştir.	f 50 % 49,5	49	48,5	2 2,0
Konular ve üniteler, sınıf seviyesine göre günlük hayatla bağlantılı ve uygulamalı olarak ele alınmıştır.	f 57 % 56,4	35	34,7	9 8,9
Konular ve üniteler; problemleri belirtme, inceleme ve gözlem yolu ile gerekli deneyleri yapma, deneylerden sonuç çıkarma ve bu sonuçları kontrol ederek bilimsel düşünme yöntemini güçlendirecek şekilde işlenmiştir.	f 48 % 47,5	46	45,5	7 6,9
Dersin özelliğine göre ünite, bölüm ve konular arasında hacim bakımından programında belirttiği şekilde uygun bir denge kurulmuştur.	f 57 % 56,4	39	38,6	5 5,0
Kazandırılacak bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerler sınıf seviyesine uygun kavram ve örneklerden hareket edilerek verilmiştir.	f 54 % 53,5	42	41,6	5 5,0
Konuların işlenişinde, aynı sınıfta okutulan diğer derslerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulmuştur.	f 67 % 66,3	28	27,7	6 5,9
Konuların işlenişinde bir önceki sınıfın konularıyla bilgi, kavram, ilke ve beceri bakımından bağlantısı kurulmuş ve bir üst sınıfla ilgili hazırlayıcı açıklamalara yer verilmiştir.	f 44 % 43,6	52	51,5	5 5,0
Konular, öğretimi yardımcı unsurlarla desteklenerek anlaşılır hâle getirilmiştir.	f 45 % 44,6	52	51,5	4 4,0
Dersin özelliğine göre yeri geldiğinde deyimler, atasözleri, destanlar, türküler, resimler, fotoğraflar, minyatürler ve benzeri kaynaklar kültürümüzün gelişmesini ve devamlılığını sağlayacak şekilde işlenmiştir.	f 46 % 45,5	45	44,6	10 9,9
Konuların işlenişinde gereksiz bilgi ve ayrıntıya yer verilmemiştir.	f 53 % 52,5	41	40,6	7 6,9
Konular öğrenciyi sorgulama, araştırma, inceleme ve başka kaynaklara yönlendirmeye teşvik edecek şekilde işlenmiştir.	f 58 % 57,4	39	38,6	4 4,0
İstatistikî ve bilimsel bilgiler güncellenmiş olarak verilmiştir.	f 46 % 45,5	51	50,5	4 4,0
Konuların işlenişinde, yakından uzağa, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve somuttan soyuta giden bir yöntem izlenmiştir.	f 62 % 61,4	33	32,7	6 5,9
Öğrencilerin kitaplardan verimli şekilde yararlanmasını sağlayacak unsurlara yer verilmiştir.	f 45 % 44,6	48	47,5	8 7,9
Kitaplarda metinleri açıklamak, pekiştirmek veya yorumlamak için kullanılan görsel unsurlar metin ile uyumlu olacak biçimde verilmiştir.	f 70 % 69,3	24	23,8	7 6,9

* (N=101)

İlköğretim ikinci ve üçüncü sınıfı okutan öğretmenlerin okuttukları ders kitaplarının içeriğine ilişkin, öğretmenlerin genel anlamda olumlu görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Özellikle, "kitaplarda metinleri açıklamak, pekiştirmek veya

yorumlamak için kullanılan görsel unsurlar metin ile uyumlu olacak biçimde verilmiştir" (%69,3); "konuların işlenişinde, aynı sınıfta okutulan diğer derslerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulmuştur" (%66,3); "dersin öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir" (%64,5); "konuların işlenişinde, yakından uzağa, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve somuttan soyuta giden bir yöntem izlenmiştir" (%61,4); "konular öğrenciyi sorgulama, araştırma, inceleme ve başka kaynaklara yönlendirmeye teşvik edecek şekilde işlenmiştir" (%57,4); "dersin özelliğine göre ünite, bölüm ve konular arasında hacim bakımından programında belirtildiği şekilde uygun bir denge kurulmuştur" ve "konular ve üniteler, sınıf seviyesine göre günlük hayatla bağlantılı ve uygulamalı olarak ele alınmıştır" (%56,4); "kazandırılacak bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerler sınıf seviyesine uygun kavram ve örneklerden hareket edilerek verilmiştir" (%53,5); "dersin kazanımlarının tümünün dolaylı veya dolaysız olarak işe koşulup koşulmadığına dikkat edilmiştir" (%49,5) maddelerine öğretmenlerin çoğunluğu 'evet' demişlerken, içeriğe ilişkin diğer maddelerde de büyük bir oranda 'kısmen' olarak düşünce bildirmişlerdir.

Ders kitaplarının içeriğine ilişkin olumsuz düşünce belirten öğretmenlerin %9,9'u dersin özelliğine göre yeri geldiğinde deyimler, atasözleri, destanlar, türküler, resimler, fotoğraflar, minyatürler ve benzeri kaynakların kültürümüzün gelişmesini ve devamlılığını sağlayacak şekilde işlenmediğini, %8,9'u konular ve ünitelerin, sınıf seviyesine göre günlük hayatla bağlantılı ve uygulamalı olarak ele alınmadığını, %7,9'u öğrencilerin kitaplardan verimli şekilde yararlanmasını sağlayacak unsurlara yer verilmediğini düşünmektedirler.

Tablo 7. Öğretmenlerin Öğrenci Ders Kitabının Dil, Anlatım ve Üslup Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Değerlendirme Ölçütleri*	f	Evet	Kısmen	Hayır
Yaşayan Türkçe doğru, güzel ve etkili kullanılmıştır.	63	62,4	33	32,7
Türkçeleşmiş kelimeler, yaşayan Türkçenin bir parçası olarak değerlendirilmiştir.	59	58,4	40	39,6
Öğrencilerin seviyelerine uygun, yeni kelimeleri öğrenmelerine fırsat veren zengin ve akıcı Türkçenin kullanılmasına özen gösterilmiştir.	53	52,5	44	43,6
Cümleler, öğrencinin zihnindeki bilgilerin yapılandırılmasına yönelik olarak kurulmuştur.	47	46,5	47	46,5
Paragraf düzenleme kurallarına uyulmuş ve paragraflar arasındaki anlam ve mantık ilişkisine dikkat edilmiştir.	64	63,4	30	29,7
Cümle uzunlukları, sınıf seviyesine uygun olarak düzenlenmiştir.	39	38,6	43	42,6
Türkçenin kullanımında, Türk Dil Kurumunun son yayımladığı Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu esas alınmıştır.	67	66,3	31	30,7
Konuların işlenişinde doğru, açık, anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılmıştır.	58	57,4	37	36,6
Kelimeler, nüanslara dikkat edilerek titizlikle seçilmiştir.	46	45,5	46	45,5
Metinlerde akıcılık, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü sağlanmıştır.	51	50,5	39	38,6
İlköğretim ilk üç sınıfında soyut kavramların kullanılmasından kaçınılmıştır.	53	52,5	41	40,6

* (N=101)

◆ Ayfer Şahin

Tablo 7 incelendiğinde; çalışmaya katılan öğretmenlerin ders kitaplarının dil, anlatım ve üslup özellikleriyle ilgili maddelere genel olarak 'evet' cevabını verdikleri görülmektedir. Ancak, "cümle uzunlukları, sınıf seviyesine uygun olarak düzenlenmiştir" ölçütüne öğretmenlerin %42,6'sının 'kısmen' ve %18,8'inin de 'hayır' cevabını vermeleri anlamlı bulunmuştur.

Tablo 8. Öğretmenlerin Öğrenci Ders Kitabının Öğrenme, Öğretme ve Ölçme-Değerlendirme Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Değerlendirme Ölçütleri*		Evet	Kısmen	Hayır
Konular, öğrencileri muhakemeye, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye, kıyaslamaya ve edinilen bilgilerden hareketle sonuçlar çıkarmaya yöneltecek şekilde işlenmiştir.	f 52 % 51,5	46 45,5	3 3,0	
Konularla ilgili hazırlık çalışmalarının öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yöneltecek nitelikte olmasına dikkat edilmiştir.	f 59 % 58,4	38 37,6	4 4,0	
Öğrencinin yeni bilgileri ezberlemesi değil, zihninde yapılandırması hedeflenmiştir.	f 62 % 61,4	2 31,7	7 6,9	
Öğrenme yöntemleri ve stratejileri dikkate alınmış ve üst düzey düşünme becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.	f 47 % 46,5	49 48,5	5 5,0	
Konular, programın ilgili temel becerileri ile alt becerilerini kazandıracak şekilde düzenlenmiş ve öğrencinin etkin rol almasına imkân verecek biçimde işlenmiştir.	f 54 % 53,5	45 44,6	2 2,0	
Değerlendirmeye ilişkin unsurlar, ölçme ve değerlendirme ilke ve teknikleri dikkate alınarak düzenlenmiştir.	f 56 % 55,4	38 37,6	7 6,9	
Her ünite veya bölümün sonunda öğrenciyi konularla ilgili bilgi, beceri, değer, tutum ve yeterliklerin kazandırılıp kazandırılmadığını ölçmeye yarayan değerlendirme sorularına yer verilmiştir.	f 51 % 50,5	43 42,6	7 6,9	
Çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme, yazılı yoklama ve benzeri sonuç değerlendirme teknikleri ile ürün dosyası (portfolyo) değerlendirme, performans değerlendirme, gözlem formu gibi süreç değerlendirme tekniklerine yer verilmiştir.	f 53 % 52,5	40 39,6	8 7,9	

* (N=101)

Öğretmenlerin öğrenci ders kitaplarının öğrenme, öğretme ve ölçme-değerlendirme özellikleri ile ilgili olarak kendilerine yöneltilen maddelere verdikleri cevaplardan oluşan tablo incelendiğinde "öğrenme yöntemleri ve stratejileri dikkate alınmış ve üst düzey düşünme becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır" maddesi dışındaki tüm maddelerde olumlu görüşlerin (evet cevaplarının) ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu ölçüt ile ilgili olarak öğretmenlerin %48,5'i 'kısmen' ve %5,0'ı da 'hayır' şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Öğrenci Ders Kitabının Teknik, Tasarım ve Düzenleme Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Değerlendirme Ölçütleri*		Evet	Kısmen	Hayır
Sayfa tasarımlarında resim, fotoğraf, grafik, şema, plan, harita ve benzeri görsel unsurların yerleştirilmesinde görsel algının yanı sıra, bunların eğitici ve öğretici niteliğine de önem verilmiştir.	f 63 % 62,4	31	30,7	7 6,9
Görsel unsur, öğrencilerin gelişim basamaklarına uygun; görsel algı yönünden ise renk uyumuna dikkat edilerek açık, temiz ve net bir baskıyla hazırlanmıştır.	f 57 % 56,4	36	35,6	8 7,9
Konularla ilgili yazı, resim, fotoğraf ve benzeri materyallerden telif hakları gözetilerek alıntı yapılmıştır.	f 63 % 62,4	32	31,7	6 5,9
Konuların daha iyi öğrenilebilmesi için açıklayıcı, tamamlayıcı ve eğitici nitelikteki öğretime yardımcı harita, kroki, fotoğraf, şema, grafik, resim ve benzeri görsel unsurlara yeterince yer verilmiştir.	f 51 % 50,5	41	40,6	9 8,9
Kitaplarda yer alan başlıklar sistematik biçimde düzenlenmiş ve ikonografik bir sistem oluşturulmuştur.	f 56 % 55,4	42	41,6	3 3,0
Kitaplarda yer alan Türk Bayrağına, "Türk Bayrağı Kanunu" ve "Türk Bayrağı Tüzüğü"ne uygun olarak yer verilmiştir.	f 84 % 83,2	15	14,9	2 2,0

* (N=101)

Tablo 9'da yer alan bulgular incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ders kitaplarının "teknik, tasarım ve düzenleme" özellikleri ile ilgili olarak görüşlerinin şu şekilde olduğu görülmektedir: "Sayfa tasarımlarında resim, fotoğraf, grafik, şema, plan, harita ve benzeri görsel unsurların yerleştirilmesinde görsel algının yanı sıra, bunların eğitici ve öğretici niteliğine de önem verilmiştir" maddesi ile ilgili olarak %62,4'ü evet, %30,7'si kısmen, %6,9'u hayır cevabını vermişlerdir. "Görsel unsur, öğrencilerin gelişim basamaklarına uygun; görsel algı yönünden ise renk uyumuna dikkat edilerek açık, temiz ve net bir baskıyla hazırlanmıştır" maddesiyle ilgili olarak, %56,4'ü evet, %35,6'sı kısmen, %8'i hayır demişlerken; öğretmenlerin %83,2'si ise "kitaplarda yer alacak Türk Bayrağına, "Türk Bayrağı Kanunu" ve "Türk Bayrağı Tüzüğü"ne uygun olarak yer verilmiştir" maddesine 'evet' demişlerdir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Öğrenci Çalışma Kitabına İlişkin Görüşleri

Değerlendirme Ölçütleri*		Evet	Kısmen	Hayır
Öğretim programlarında yer alan amaçlar doğrultusunda öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılmasında yardımcı olacak ve öğrenmeyi pekiştirecek unsurlara yer verilmiştir.	f 60 % 59,4	38	37,6	3 3,0
Öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla öğrencinin ilgisini çekecek çeşitli örnekler yer verilmiştir.	f 55 % 54,5	43	42,6	3 3,0
Konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici ve günlük hayatla ilgisini kurabileceği çalışmalara ağırlık verilmiştir.	f 52 % 51,5	46	45,5	3 3,0
Dersin özelliğine göre her konu işlendikten sonra o konuda amaçlanan bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılıp kazandırılmadığını ölçen çalışmalara ve değerlendirmelere yer verilmiştir.	f 50 % 49,5	44	43,6	7 6,9

◆ Ayfer Şahin

Konular, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracak ve ilgisini çekecek grafik, şekil, resim, fotoğraf, harita, karikatür gibi görsel öğelerle desteklenmiştir.	f	59	39	3
	%	58,4	38,6	3,0
Öğrencilerin yeteneklerini geliştirmede yardımcı olacak çeşitli örnekler, alıştırmalara, işlenen konular ve ünitelerle ilgili internet adreslerine ve okuma kaynaklarına yer verilmiştir.	f	39	50	12
	%	38,6	49,5	11,9
Dersin özelliğine göre uygulama ve işlem sonucunun yazılacağı çizelgelere, bilgi ve veri tablolarına, şekil, grafik, kroki, şablon, harita, plan, resim, levha, fotoğraf ve benzeri öğretime yardımcı unsurlara; bazı ünite konularında kullanılmak üzere videokaseti, ses kaseti, slâyt, CD, DVD, VCD, disket ve benzeri öğretimi destekleyici materyallere yer verilmiştir.	f	20	59	22
	%	19,8	58,4	21,8
Dersin özelliğine göre soru-cevap, doğru-yanlış, çoktan seçmeli, eşleştirme, boşluk doldurma, bireysel ve grup çalışmaları, canlandırma, tablo tamamlama, cümle tamamlama gibi yöntem, teknik ve etkinliklere yer verilmiştir.	f	44	50	7
	%	43,6	49,5	6,9
Dersin özelliğine göre inceleme, gezi, gözlem, deney ve uygulamalarla ilgili yapılacak ön hazırlıklara yer verilmiştir.	f	48	45	8
	%	47,5	44,6	7,9
Yapılacak gezi, gözlem, deney ve uygulamalarda alınacak sağlık ve güvenlik tedbirlerine yer verilmiştir.	f	32	55	14
	%	31,7	54,5	13,9
Gezi, gözlem, deney ve uygulamalarda izlenecek iş ve işlem basamaklarına yer verilmiştir.	f	42	46	13
	%	41,6	45,5	12,9
Gezi, gözlem, deney ve uygulamalarda zaman ve malzeme tasarrufu bakımından uyarılara yer verilmiştir.	f	33	57	11
	%	32,7	56,4	10,9
Gezi, gözlem, deney ve uygulamalarda her işlem basamağında öğrencilerle öğretmenin kuracağı iletişime yer verilmiştir.	f	41	50	10
	%	40,6	49,5	9,9
Gezi, gözlem, deney ve uygulamalarda sonuca ulaşmak açısından önemli yönlendirici tedbirlere yer verilmiştir.	f	41	51	9
	%	40,6	50,5	8,9
Gezi, gözlem, deney ve uygulamalarda hangi unsurların özellikle irdeleneceğiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.	f	40	51	10
	%	39,6	50,5	9,9

* (N=101)

Tablo 10'da öğretmenlerin öğrenci çalışma kitabına ilişkin görüşlerinden oluşan bulgular yer almaktadır. Öğretmenler öğrenci çalışma kitabıyla ilgili olarak kendilerine yöneltilen maddeleri genel olarak "kısmen" cevabı ağırlıklı olarak cevaplamışlardır. Değerlendirme ölçütlerine öğretmenlerin kısmen ve hayır olarak verdikleri cevapların bir kısmı şu şekildedir: "Dersin özelliğine göre uygulama ve işlem sonucunun yazılacağı çizelgelere, bilgi ve veri tablolarına, şekil, grafik, kroki, şablon, harita, plan, resim, levha, fotoğraf ve benzeri öğretime yardımcı unsurlara; bazı ünite konularında kullanılmak üzere videokaseti, ses kaseti, slâyt, CD, DVD, VCD, disket ve benzeri öğretimi destekleyici materyallere yer verilmiştir" %58,4 kısmen ve %21,8 hayır; "yapılacak gezi, gözlem, deney ve uygulamalarda alınacak sağlık ve güvenlik tedbirlerine yer verilmiştir" %54,5 kısmen ve %13,9 hayır; "gezi, gözlem, deney ve uygulamalarda zaman ve malzeme tasarrufu bakımından uyarılara yer verilmiştir" %50,5 kısmen ve %8,9 hayır.

Tablo 11. Öğretmenlerin. Öğretmen Kılavuz Kitabına İlişkin Görüşleri

Değerlendirme Ölçütleri*		Evvel	Kısmen	Hayır
Konuların işlenişinde ulaşılmak istenen hedefler belirtilmiştir.	f 74 % 73,3	25 24,8	2 2,0	
Öğretim programlarında yer alan amaç ve açıklamalar doğrultusunda öğrencilere bilgi, beceri, tavır ve tutumların kazandırılmasında öğretmene yardımcı olacak ve öğretmeyi kolaylaştıracak açıklayıcı bilgiler yer almıştır.	f 63 % 62,4	35 34,7	3 3,0	
Öğretmeyi ve öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla ilgi çekici, değişik örnek ve uygulamalar yer almıştır.	f 58 % 57,4	38 37,6	5 5,0	
Bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerlerin öğrencilere kazandırılabilmesi için kullanılacak araç-gereçle birlikte öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmiştir.	f 61 % 60,4	38 37,6	2 2,0	
Konu ile ilgili zaman analizine ve konunun işleniş planına yer verilmiştir.	f 62 % 61,4	37 36,6	2 2,0	
Öğretmenin konu ile ilgili yapacağı ön hazırlıklara yer verilmiştir.	f 76 % 75,2	22 21,8	3 3,0	
Konuya girerken daha önce işlenen konularla ilişkisini sağlayacak ve öğrencinin ilgisini çekecek hatırlatmalara, sorulara ve benzeri unsurlara yer verilmiştir.	f 62 % 61,4	34 33,7	5 5,0	
Ders kitabında yer alan ve açıklama gerektiren şekil, şema, çizelge ve benzeri öğretime yardımcı unsurlara yer verilmiştir.	f 53 % 52,5	45 44,6	3 3,0	
Öğrencilerin gelişim farklılıkları dikkate alınarak seviye gruplarına göre hangi hususların vurgulanması gerektiği belirtilmiştir.	f 38 % 37,6	49 48,5	14 13,9	
Konular işlenirken yeri geldikçe diğer derslerle bağlantı kurulmuştur.	f 66 % 65,3	33 32,7	2 2,0	
Konuların günlük hayatla ilgisini kurmak için örneklerle yer verilmiştir.	f 61 % 60,4	37 36,6	3 3,0	
Dersin özelliğine göre konu işlendikten sonra bu konuda amaçlanan bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığını anlamak için bunları değerlendiren yeterli sayıda örnek soru yer almıştır.	f 47 % 46,5	47 46,5	7 6,9	
Öğrencilerin cevaplandıramadığı soruların özelliğine göre ne yapılacağı konusunda öğretmene yol gösteren alternatif değerlendirme çalışmalarına yer verilmiştir.	f 41 % 40,6	46 45,5	14 13,9	
Öğrencileri araştırmaya, bilgi ve teknoloji üretmeye yöneltecek ödev, proje ve benzeri çalışmalara yer verilmiştir.	f 53 % 52,5	45 44,6	3 3,0	
Dersin özelliğine göre öğrencilerde, standartlara uygun, ucuz, kaliteli mal ve hizmet üretme, kullanma ve geliştirme bilinci ve alışkanlıkları kazandıracak çalışmalara yer verilmiştir.	f 51 % 50,5	44 43,6	6 5,9	
Öğretmen kılavuz kitabının başında, sonunda veya ünite/tema başlarında ait olduğu dersin ünitelendirilmiş yıllık plan taslağı ve kazanımların metinlere/temalara dağılım plan taslağı verilmiştir.	f 70 % 69,3	23 22,8	8 7,9	
Konuların sonunda, verilen kavramlarla ilgili sözlük verilmiştir.	f 54 % 53,5	38 37,6	9 8,9	
Konu ile ilgili olarak öğretmenlerin ayrıntılı bilgi elde edebileceği kaynaklara yer verilmiştir.	f 50 % 49,5	39 38,6	12 11,9	
Türkçe dersinde dinleme/izleme öğrenme alanına yönelik kazanımlarını gerçekleştirmek üzere öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinleme metinlerinin doğru, güzel ve etkili Türkçe ile seslendirildiği kaset, CD, VCD gibi materyaller öğretmen kılavuz kitabı ekinde verilmiştir.	f 41 % 40,6	29 28,7	31 30,7	

* (N=101)

Öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitabı ile ilgili görüşleri tablo 11’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin %30,7’sinin “Türkçe dersinin dinleme ve izleme öğrenme alanına yönelik kazanımlarını gerçekleştirmek üzere öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinleme metinlerinin doğru, güzel ve etkili Türkçe ile seslendirildiği kaset, CD, VCD gibi materyaller öğretmen kılavuz kitabı ekinde verilmiştir” maddesine ‘hayır’ cevabı vermeleri dikkat çekmektedir. Bu maddeye ‘kısmen’ diyenlerin oranı da %28,7’dir. Öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitabı ile ilgili kendilerine sunulan maddelere verdikleri diğer cevaplara bakıldığında, “öğrencilerin gelişim farklılıkları dikkate alınarak seviye gruplarına göre hangi hususların vurgulanması gerektiği belirtilmiştir” ve “öğrencilerin cevaplandıramadığı soruların özelliğine göre ne yapılacağı konusunda öğretmene yol gösteren alternatif değerlendirme çalışmalarına yer verilmiştir” ölçütleri dışındaki maddelerde çoğunluğun ‘evet’ seçeneğinde yoğunlaştıkları görülmektedir.

Sonuçlar ve Tartışma

Öğretmenlerin öğrenci ders kitabının ‘içeriğine’ ilişkin görüşlerine dikkat edildiğinde, sadece; “konuların işlenişinde bir önceki sınıfın konularıyla bilgi, kavram, ilke ve beceri bakımından bağlantısı kurulmuş ve bir üst sınıfla ilgili hazırlayıcı açıklamalara yer verilmiştir”; “konular, öğretime yardımcı unsurlarla desteklenerek anlaşılır hâle getirilmiştir” ve “öğrencilerin kitaplardan verimli şekilde yararlanmasını sağlayacak unsurlara yer verilmiştir” maddelerine çoğunluğun ‘kısmen’ cevabını verdikleri, diğer bütün seçeneklerde ‘evet’ cevabında yoğunlaştıkları görülmektedir. Yani öğretmenler okutmuş oldukları ikinci ve üçüncü sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitaplarının içeriği ile ilgili olarak genellikle olumlu düşüncelere sahiptirler.

Öğretmenlerin ikinci ve üçüncü sınıf ders kitaplarının ‘dil, anlatım ve üslup’ özellikleri ile ilgili olarak kendilerine sunulan tüm değerlendirme ölçütleri ile ilgili olumlu görüşe sahip oldukları ve genel olarak ‘evet’ şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Ancak burada, cümle uzunluklarının sınıf seviyesinin üzerinde olduğunu düşünen öğretmenlerin, sınıf seviyesinde olduğunu düşünen öğretmenlere oranının daha fazla olması (kısmen = % 42,6 ve hayır = % 18,8) dikkat çekmektedir.

Ders kitaplarının ‘öğrenme, öğretme ve ölçme-değerlendirme’ kriterleri açısından değerlendirilmesinde de öğretmenler çoğunlukla ‘evet’ cevabını tercih etmişlerdir. Yalnız “öğrenme yöntemleri ve stratejileri dikkate alınmış ve üst düzey düşünme becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır” maddesi ile ilgili olarak öğretmenlerin çoğunluğunun ‘kısmen’ geliştirilmeye çalışıldığını düşündükleri saptanmıştır.

Öğrenci ders kitapları ile ilgili olarak ‘kitapların teknik, tasarım ve düzenleme’ özellikleri açısından bütün değerlendirme kriterleri ile ilgili olarak öğretmenler olumlu görüşe sahiptirler.

Çalışmaya katılan öğretmenler öğrenci çalışma kitabını genel olarak ‘kısmen’ yeterli bulmaktadırlar. “dersin özelliğine göre uygulama ve işlem sonucunun yazılacağı çizelgelere, bilgi ve veri tablolarına, şekil, grafik, kroki, şablon, harita, plan, resim, levha, fotoğraf ve benzeri öğretime yardımcı unsurlara; bazı ünite konularında kullanılmak üzere videokaseti, ses kaseti, slâyt, CD, DVD, VCD, disket ve benzeri öğretimi destekleyici materyallere” ve “öğrencilerin yeteneklerini geliştirmede yardımcı olacak çeşitli örnekler, alıştırmalara, işlenen konular ve ünitelerle ilgili internet adreslerine ve okuma kaynaklarına” yeterince yer verilmediğini düşünmektedirler.

Öğretmenler son olarak Millî Eğitim Bakanlığınca yayınlanmış olan Yönerge'deki kriterlere göre, öğretmen kılavuz kitabını değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu, öğretmen kılavuz kitabı ile ilgili olumlu görüşlere sahiptirler. Ancak, Türkçe dersinin dinleme / izleme öğrenme alanına yönelik kazanımlarını gerçekleştirmek üzere öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinleme metinlerinin doğru, güzel ve etkili Türkçe ile seslendirildiği kaset, CD, VCD gibi materyallerin öğretmen kılavuz kitabı ekinde verilmemiş olduğunu söylemişlerdir (kısmen= %28,7 ve hayır=%30,7) belirtmişlerdir.

Öneriler

Yeni programlar doğrultusunda hazırlanan ve Millî Eğitim Bakanlığınca 2007–2008 Öğretim yılında okutulmak üzere öğrencilere ve öğretmenlere ücretsiz olarak dağıtılan ikinci ve üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının, Haziran 2007 tarihli, 2597 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan "MEB Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge" de belirlenmiş olan ders kitaplarının incelenmesinde ve değerlendirilmesinde "içerik, dil, anlatım ve üslup, öğrenme, öğretme ve ölçme-değerlendirme, teknik, tasarım ve düzenleme" yönlerinden dikkat edilecek kriterlere göre ilgili sınıfları okutan öğretmenlerce değerlendirildiği bu çalışmada ulaşılan sonuçlara göre oluşturulmuş olan öneriler aşağıda sunulmuştur:

1. Öğretmenler, ders kitaplarını; "içerik; dil, anlatım ve üslup; öğrenme, öğretme ve ölçme-değerlendirme; teknik, tasarım ve düzenleme" açısından genel olarak yeterli bulmaktadırlar. Ancak, kendilerine yöneltilen "eklemek istediğiniz başka bir husus var mı, belirtiniz" şeklindeki açık uçlu soruya verdikleri cevaplarda, kitapta yer alan metin ve şiirlerin çok uzun olduğundan yakındıkları görülmüştür. Bu durumun öğrencileri sıktığını ve anlama çalışmalarını güçleştirdiğini söylemektedirler. Ayrıca, öğrencilerin uzun metinleri özetlemede de güçlük yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Şiirlerin uzunluğunun öğrencilerin estetik duygularını geliştirmediği ve şiir ezberleme çalışmalarını güçleştirdiği de öğretmenlerin eleştirileri arasındadır. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan metinlerin daha kısa ve öğrenci seviyesine uygun edebi türlerden seçilmesine dikkat edilmelidir. Yine temalara uygun metinler belirlenirken, "bu kitap için yazılmış olan metinler yerine, ülkeye mal olmuş yazar ve şairlerin kaleme aldığı, millî, manevî ve kültürel zenginliklerimizi içeren örneklere daha çok yer verilmesi öğrencilerde okuma zevk ve alışkanlığının kazandırılmasına daha çok katkı sunacaktır.

2. Öğrenci ders kitaplarında metinler çoğu yerde resimlerin üzerine de gelecek şekilde basılmıştır. Bu durum özellikle koyu zeminlerde öğrencilerin okumada güçlük çekmelerine neden olmaktadır. Metinler resimlerin üzerine ya denk getirilmemeli ve ya okunmaya engel oluşturmayacak zıt bir renk tercih edilmelidir.

3. İkinci ve üçüncü sınıf düzeyindeki çocukların öğrenci ders kitabı ile çalışma kitabını ayrı ayrı kullanmada bir kargaşa yaşadıkları kitaplara yapılan önemli eleştirilerden birisidir. Ders kitabı ve çalışma kitabının birleştirilerek her tema için fasikül halinde, kitapçık veya tema dergileri şeklinde düzenlenip basılması öğrencileri ağır çanta yükünden kurtaracağı gibi, bu kargaşayı da ortadan kaldıracaktır.

4. Örnekleme dâhil okulların ikinci sınıflarında okutulan ders kitabı Güneş Basın Yayın Pazarlama'ya aittir. İkinci sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerde satır

◆ Ayfer Şahin

sonlarına gelen kelimeler için gerektiğinde hece bölmesi yapılmak yerine, boşluk bırakılıp yeni kelime alt satırdan başlayacak şekilde sayfa tasarımı yapılmıştır. Bu durum öğrenciler için satır sonlarına denk gelen kelimelerin hecelerine doğru bölünmesi için bir örnek oluşturmamaktadır.

5. Değerlendirilmesi yapılan üçüncü sınıf ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı, Kırşehir il merkezindeki örnekleme dâhil tüm öğretmen ve öğrencilere Millî Eğitim Bakanlığınca 2007–2008 öğretim yılında okutulmak üzere ücretsiz olarak dağıtılmış Harf Eğitim Yayıncılığı'na ait kitaplardır. Bu kitaplardan öğretmen kılavuz kitabının 88. sayfasında yer alan 'Atatürk'ün İğde Ağacı' metninin son bölümünde "...Cumhuriyet yönetiminde devlet başkanlığı babadan oğla geçmektedir." denilmektedir. Yine aynı sınıfın öğrenci çalışma kitabının 95. sayfasında Bir yılın 12 ay olduğunu anlatan bir şiirde Temmuz ayından sonra Eylül ayına geçilmiş ve Ağustos ayı atlanmıştır. Bu kadar bariz yanlışlıkların bulunması, öğretmenlerde, Millî Eğitim Bakanlığı yetkili organlarına kitapların yeterince incelenip denetlenmediği düşüncesinin oluşmasına neden olmuştur.

6. Öğretmenler genel olarak öğrenci çalışma kitabının ve öğretmen kılavuzunun bir takım görsel gereçlerle desteklenmediğini belirtmişlerdir. Türkçenin inceliklerine dair öğrencilere güzel örneklerin sunulması; dilimizin sevdirebilmesi, doğru ve etkili kullanılmasının sağlanabilmesi için son derece önemlidir. Kaldı ki çağımız teknoloji çağıdır ve görsel unsurlarla desteklenen öğrenmelerin daha kalıcı sonuçlarının olduğu herkesçe malumdur. Bu nedenlerle çeşitli şiir ve masal kasetlerine, kitaplarda yer alan diğer metin türlerinin doğru seslendirilişlerinin olduğu kaset, VCD, DVD gibi gereçlere ve güzel dilimizin inceliklerinin, zenginliklerinin yer aldığı diğer bir takım çalışma CD'lerine, video ve ses kasetlerine çalışma kitaplarının ekinde mutlaka yer verilmelidir.

7. Öğrenci çalışma kitaplarındaki 'boşluk doldurma' tekniğinde verilen boşluklar öğrencilerin doğru kelime veya kelime gruplarını yazmaları için yetersizdir. Bu durum öğrencilerin yazı estetiğinin kaybolmasına, anlatmak istediklerini verilen boşluklara sığdıramadıkları için ifade bozukluğunun oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bu tip etkinliklerde doğru cevabın sığdırılabileceği yeterli boşluk bırakılmalıdır.

8. Öğretmenlerin en çok üzerinde durdukları bir başka konu ders kitaplarının kaliteli ciltlenmediği, daha senenin başında kitapların dağıldığı, sayfalarının koşturduğu şeklindedir. Kitapları kullananların çocuk olduğu da göz önüne alınıp; daha kaliteli, kopmayan, dağılmayan bir ciltlemenin yapılması bir zorunluluktur.

Kaynakça

- AKKAYA, Nevin ve Fatma SUSAR KIRMIZI (2007). "Yeni Program Doğrultusunda Hazırlanan İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi", *Millî Eğitim*. (174), 232-249.
- BAŞTÜRK, M. (2005). *Ders Kitaplarının Tarihçesi. Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, (Ed. Ö. Demirel Ve K. Kiroğlu), Pegem A Yayınları, sf. 13-36, Ankara.
- BEDİR, G. ve DEMİR, S (2006). "İlköğretim 4 Ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının İçerik, Dil Ve Anlatım, Değerlendirme Ölçütleri Bakımından İncelenmesi". *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı*, Kök Yayıncılık., C.2, 214-223, Ankara.

- CEYHAN, Erdal. ve YİĞİT, Birol. (2004). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- ÇEÇEN, M. Akif ve Ömer ÇİFTÇİ. (2007). "İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından Değerlendirilme", **Millî Eğitim**. (173), 39-49.
- DEMİREL, Özcan ve Kasım KIROĞLU. (2005). *Eğitim ve Ders Kitapları*. **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. (Editörler: Ö. Demirel ve K. Kiroğlu), Öğreti Yayınları, Ankara.
- GÖKKAYA, K. (2003). *Sosyal Bilgilere Giriş*. **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu- Sosyal Bilgiler**, (Ed. C. Şahin), Gündüz Eğitim Yayıncılık, Ankara.
- GÜÇLÜ ve Diğerleri (2001). **Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Hayat Bilgisi 1-3**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KARATAY, Halit. (2007). "Türkçe Dersi Kitaplarında Kelime Çalışmaları", **Millî Eğitim**. (173), 55-66.
- KAYA, Z. (2002). **Uzaktan Eğitim**, Pegem A. Yayıncılık, Ankara.
- KILIÇ, Durmuş. (2005). *Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri*. **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi** (Ed: Özcan Demirel ve Kasım Kiroğlu), Pegem A Yayınları, Ankara.
- KOLAÇ, E. (2003). "İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi". **Uludağ Ün. Eğitim Fakültesi Dergisi**. XVII (1), 105-137, Bursa.
- OĞUZKAN, A. F. (1974). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, İnkılap Yayınları, Ankara.
- ÖZBAY, Murat. (2003). **Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- SEZGİN, G. (2000). **İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıfları İçin Yazılan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ŞAHİN, Tülay (1998). "Amerika'da İlkokul 5.Sınıflarda Okutulan Ana Dili Ders Kitabının Değerlendirilmesi. Dünyada ve Türkiye'de Anadili Eğitimi". **Sempozyum Bildirileri**, Ankara Üniv. Tömer Yayınları, Ankara.
- TERTEMİZ, N. , ERCAN, L. Ve KAYABAŞI, Y. (2001). *Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi*, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu (Sosyal Bilgiler 4-8, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi 4-8, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 4-8)**, Nobel Yayınevi, Ankara.
- TOPSES, Gürsen (2001). *Hayat Bilgisi Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hazırlama Gerekçesi*. **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu- Hayat Bilgisi** (Ed. Leyla Küçükahmet). Nobel Yayınevi, Ankara.
- TOR, H. (2004). "İlköğretim Öğrencilerinin Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma", **The Turkish Online Journal of Education Technology JOJET**, Volume 3. Issue1. Article16.
- ÜNSAL, Yasin ve GÜNEŞ, Bilal (2002). "Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak M.E.B İlköğretim 4. Sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabına Fizik Konuları Yönünden Eleştirel Bir Bakış". **G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 22, (3): 107-120
- <http://eku.comu.edu.tr/index/3/1/kzorbaz> "Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Kelime – Cümle Uzunlukları Ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme. Eğitimde Kuram Ve Uygulama", **Journal Of Theory And Practice İn Education**, 3(1): 87-10, K.Z. ZORBAS, 02. Nisan 2008.

EVALUATION OF PRIMARY EDUCATION SECOND AND THIRD CLASS TURKISH TEXTBOOK, STUDENT WORKBOOK AND TEACHER GUIDE BOOK ACCORDING TO TEACHER OPINIONS

Ayfer ŞAHİN*

Abstract

In this survey primary education second and third class Turkish textbook, student workbook and teacher guide book, which were handed out to students and teachers free by Ministry of Education in 2007–2008 academic year, have been evaluated according to scales developed considering the criteria mentioned in June 2007 bearing date “Instruction regarding inspection and evaluation of textbooks and education material of Ministry of Education” and according to the teachers’ opinions. Descriptive method has been used in the study. For the statistical analysis of the data, got benefit from SPSS packet program, percentage (%) and frequency (f) techniques have been used. At the end of the analysis made; it has been introduced that teachers have positive ideas generally about textbook, workbook and teacher guide book at “yes” and “partially” level.

Key Words: Student textbook, student workbook, teacher guide book

* Asst. Prof. Dr.; Ahi Evran University, Faculty of Education, Primary School Teaching Programme, Kırşehir.